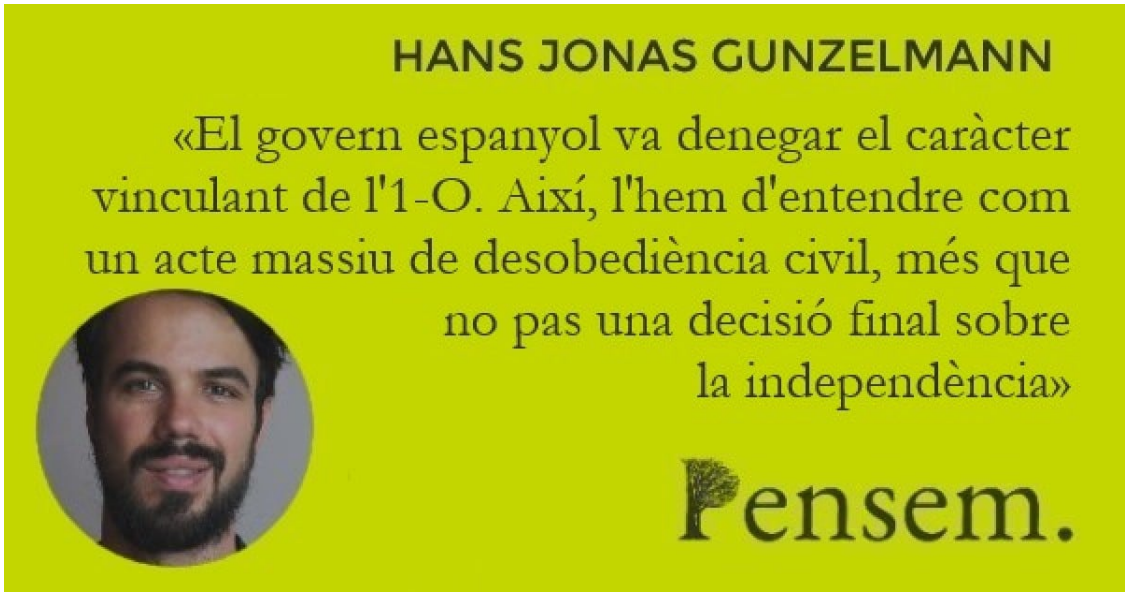
POLÍTICA I PARTICIPACIÓ | | Actualitzat el 01/10/2019 a les 11:50

Què passa quan les nacions no s'independitzen? Oportunitats polítiques al Quebec, Escòcia i Catalunya després dels referèndums

El govern espanyol va denegar estrictament el caràcter vinculant del referèndum de l'1 d'Octubre. En aquest context, l'1-O s'ha d'entendre com un acte massiu de desobediència civil, més que no pas una decisió final sobre la independència

Desolació entre els partidaris del sí a la independència d'Escòcia la nit del 18 de setembre de 2014, just en el moment en què la victòria del 'no' va ser oficial. | Jordi Borràs.

Perdre unes eleccions fa mal. Perdre un referèndum encara en fa més, ja que en contraposició amb els comicis, els referèndums són esdeveniments únics. Diverses democràcies usen els referèndums com a eina per resoldre el conflicte polític (Qvortrup 2014). Especialment quan es tracta de temes fonamentals com la sobirania nacional, els plebiscits esdevenen una oportunitat única a la vida. Aquest és el motiu pel qual als perdedors els costa molt més refer-se de la derrota en un referèndum més que no pas en uns comicis. El moviment independentista de la regió francòfona del Canadà, el Quebec, ja va tenir aquesta experiència. Després d'una derrota clara el 1980, li va costar 15 anys assolir un segon referèndum. I després d'una derrota ajustada el 1995, el debat independentista ha perdut pistonada i ha desaparegut de les qüestions prioritàries de l'agenda política regional (Lecours 2018).

Podria semblar que, en democràcies liberals, quan els referèndums d'independència desemboquen en una derrota independentista, l'afer queda aparcat per un llarg període de temps (Dion 1996). No és sorprenent, ja que la independència és un afer cabdal, que qüestiona

els fonaments de l'estat nació. **Després d'un vot negatiu a la independència, l'*statu quo* se solidifica i l'agenda retorna a la "política normal"**. Els ciutadans viren la seva atenció cap a d'altres problemàtiques. Els independentistes podrien considerar la derrota com un punt mort per a la seva causa i avançar cap a postures més moderades. Com a conseqüència, el suport a la independència es preveu que decaigui. Dit això, quina és la situació actual a Escòcia i Catalunya després dels seus fracassos a l'hora de secessionar-se del Regne Unit i d'Espanya, respectivament?

L'eurodiputada del Labour Catherine Stihler, fent campanya a favor del 'no' a Glasgow el 2014. Foto: Jordi Borràs.

El suport als moviments independentistes sovint és vist com una conseqüència de la identificació nacional o d'expectatives econòmiques (Muñoz i Tormos 2015). Tot amb tot, els ciutadans poden fer càlculs sobre si la independència és un objectiu realista o no. Per tant, **els líders independentistes han de convèncer els seus seguidors que hi haurà una altra oportunitat per secessionar-se, per bé que la credibilitat d'aquestes consignes depenen eminentment de la situació política després de la derrota en el referèndum**.

A Escòcia, el suport a la independència es manté intacte. L'abril del 2019, enquestes suggerien que el 49% de l'electorat escocès continuaria donant suport a la independència d'Escòcia. Fins i tot més sorprenent és el fet que, **tot just cinc anys després de l'últim referèndum, Escòcia podria celebrar aviat un altre referèndum**. Aquesta primavera, la primera ministra Nicola Sturgeon va anunciar els seus plans de celebrar-lo abans del maig de 2021.

El motiu pel qual els escocesos no han perdut les ganes d'independència es poden resumir en una sola paraula: Brexit. Al referèndum de 2016, la majoria d'escocesos va pronunciar-se a favor de continuar a la UE. **La possibilitat d'abandonar la UE el 31 d'octubre ha revitalitzat el**

debat sobre la independència d'Escòcia, ja que diversos escocesos pensen que el Brexit els ha estat imposat per part de la resta del Regne Unit. La primera ministra Sturgeon sosté que un segon referèndum independentista donaria a Escòcia "l'oportunitat d'escollir ser una nació europea independent". En aquest cas, un resultat favorable a la secessió adquiriria un significat molt diferent, ja que es podria interpretar com una via per preservar l'*statu quo* i els privilegis associats a la pertinença a la UE, cosa que podria resultar molt més atractiva per a diversos votants que no pas l'apel·lació a sortir del Regne Unit. Així doncs, **el Brexit ha canviat completament l'escenari dels partidaris de la independència escocesa** després de la derrota clara al referèndum del 2014.

A Catalunya, el referèndum tampoc no va resoldre el debat sobre la independència. Això es deu, principalment, i **contràriament als casos britànic i canadenc, al fet que el govern espanyol va denegar estrictament el caràcter vinculant del referèndum** de l'1 d'octubre de 2017 (1-O) i va bloquejar qualsevol solució política al conflicte. En aquest context, **l'1-O s'ha d'entendre com un acte massiu de desobediència civil, més que no pas una decisió final sobre la independència**. Durant un cert temps, va semblar que la violència policial, la presó i d'altres formes de repressió estatal només fessin que intensificar el suport de la gent a la secessió, en comptes de dissuadir-la. Després de l'1-O, el suport a una Catalunya independent va augmentar fins a un 48,7% en enquestes binàries de sí/no.

Agents de la policia espanyola intentant retirar les urnes del referèndum del 2017 a La Ràpita, colpejant qualsevol persona que es trobaven al col·legi electoral. Foto: Sofia Cabanes.

Malgrat tot, en les enquestes més recents publicades el juliol de 2019 per part del Centre d'Estudis d'Opinió, el suporta la independència ha caigut fins al 44% (PDF), l'índex més baix des d'abans del referèndum. Tot i que una dada per si sola s'ha d'interpretar amb molta cura, podria ser un indicador que els catalans estan començant a desencantar-se de la secessió. **Recerques han mostrat que les mobilitzacions massives venen en cercles (Tarrow 2011): després de fases de conflicte intens, els activistes queden exhaustos i esdevé cada cop més difícil de mantenir l'acció col·lectiva.** Això és especialment problemàtic per al moviment català, ja que la societat civil ha jugat un rol més gran en la consecució d'un referèndum que no pas a Escòcia o el

Quebec. No hi ha consens ni entre els partits polítics ni entre els activistes sobre l'estratègia a seguir per part del moviment després de l'1-O.

A diferència d'Escòcia, un daltabaix com el Brexit no ha ocorregut a la política espanyola. Les esperances que un nou govern del PSOE a Madrid pugui estar més obert a negociar s'han esvaït després que el seu líder, Pedro Sánchez, hagi deixat clar que no té intenció ni d'asseure's a parlar sobre la possibilitat d'un referèndum. Degut al rebuig pràcticament total del sistema polític català a les demandes d'independència i la manca de suport internacional, **res fa pensar que es pugui convocar un referèndum vinculant en el futur proper**. En aquest cul de sac, els independentistes podrien perdre la seva esperança en la possibilitat que arribi aviat una nova oportunitat d'independència.

Què aprenem de tot plegat? **Els referèndums en les democràcies liberals difícilment desemboquen en secessió, però en els casos de Catalunya i Quebec mostren que tampoc no resolen el conflicte nacional**. Tot amb tot, mantenir el suport durant un període de temps més llarg és més difícil. Els ciutadans han d'estar convençuts que hi haurà una nova oportunitat d'assolir el seu objectiu. A Escòcia, el Brexit ha creat aquesta oportunitat, mentre que a Catalunya qualsevol escenari similar sembla ben llunyà.

@pensem_cat

Referències

- Dion, Stephane. 1996. "Why Is Secession Difficult in Well-Established Democracies? Lessons from Quebec." *British Journal of Political Science* 26(2): 269-83.

- Lecours, André. 2018. "The Political Consequences of Independence Referenda in Liberal Democracies: Quebec, Scotland, and Catalonia." *Polity* 50(2): 243-74.

- Muñoz, Jordi, and Raül Tormos. 2015. "Economic Expectations and Support for Secession in Catalonia: Between Causality and Rationalization." *European Political Science Review* 7(02): 315-41.

- Qvortrup, Matt. 2014. "Referendums on Independence, 1860-2011." *The Political Quarterly* 85(1): 57-64.

- Tarrow, Sidney G. 2011. *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics*. Rev. & updated 3rd ed. New York: Cambridge University Press.

[Nota: Traducció al català de l'original *What happens when nations do not secede? Political opportunities in Québec, Scotland and Catalonia after referendums on independence*, publicat a Pensem.cat el 18 de setembre de 2019]